

Željko Cvrtila,
mr. krim.

Sukladno Zakonu o policijskim ovlastima i poslovima, policija provodi tražnje za osobama i predmetima, a koje se provodi raspisivanjem potrage i objave. Potraga se raspisuje: za osobom za koju postoje osnovne sumnje da je počinila kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti ili prekršaj, odnosno za osobom koja može dati obavijesti o tom kaznenom djelu, prekršaju ili počinitelju, za nestalom osobom te za osobom za kojom je izdana tjeratica u skladu s posebnim zakonom.

Objava se raspisuje radi: utvrđivanja prebivališta ili boravišta osoba, u slučaju propisanom zakonom, utvrđivanja identiteta osobe koja nije u stanju dati osobne podatke ili mrtvog tijela osobe za koju se ne mogu utvrditi osobni podaci, pronalaznja predmeta u svezi kaznenog djela ili prekršaja ili predmeta koji su nađeni ili nestali, i radi oduzimanja predmeta ili isprava na temelju odluke suda ili tijela uprave.

Ove zakonske okvire možemo razvrstati u nekoliko kategorija traženja osoba i to osobe za kojima su:

- hrvatske vlasti raspisale potragu zbog sumnje na počinjenje kaznenog djela ili prekršaja,
- strane vlasti raspisale međunarodnu potragu zbog sumnje na počinjenje kaznenog djela,
- hrvatske vlasti raspisale objavu zbog dojave adrese stanovanja i utvrđivanjem identiteta,
- hrvatske vlasti raspisale potragu zbog prijave nestanka.

Treba reći da je potraga za osobama mnogo širi pojam od traženja nestale osobe. Kako vidimo, traženje nestale osobe tek je dio potražne policijske djelatnosti koja se odnosi na potrage za osobama i predmetima, a u užem smislu traganja za osobama zbog kaznenih djela, prekršaja, davanja obavijesti i nestanka.

MN> Postupak potrage u praksi

Kad postoje osnovne sumnje da je neka osoba počinila kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti ili prekršaj, tj. za osobom koja može dati obavijesti o

Nestali u 60 sekundi

Unazad nekoliko godina javnost je zgranula činjenica da hrvatska policija teško ulazi u trag osobama za kojima se traži. To je posebno došlo do izražaja u slučaju ubojstva vlasnika Nacionala Ive Pukanića i ovogodišnjeg nestanka mlade Drnišanke Antonije Bilić. Autor ovoga članka, bivši visoki policijski dužnosnik, analizira sadašnji sustav, upozorava na nedostatke te nudi moguća rješenja s kojima bi policija mogla bolje i učinkovitije reagirati nakon nestanka neke osobe

tom kaznenom djelu, prekršaju ili počinitelju, kao i za prijavljenom nestalom osobom, kriminalistički policajac (najčešće) koji je određeni predmet dobio u zaduženje (rad) predlaže raspisivanje potrage. U slučaju prijave nestanka osobe, postoji problem koji je u praksi ustaljen, bez ikakva stvarnog zakonskog uporišta, da se s prijavom i raspisivanjem potrage za nestalom osobom čeka 24 sata od primjećivanja nestanka. Pod pritiskom javnosti, taj

u praksi ustaljeni stav policije, u zadnje se doba mijenja, pa se raspisivanje potrage za nestalom osobom sad odvija i brže nego je to slučaj kod raspisivanja potrage za sumnjivom osobom.

Postoji problem i kod potrage za osobama za koje postoji osnova sumnje da su počinitelji kaznenih djela jer za njima tragaju uglavnom samo policijski službenici koji imaju u radu predmet kaznenog djela s kojim su dovedeni u svezu. Tako se

Prijedlog: odmah formirati manje grupe specijaliziranih službenika i propisati standardni operativni postupak

Potrebno je odmah - pri svakoj policijskoj upravi - formirati manju organizacijsku cjelinu (ranga grupe) s nekoliko specijaliziranih policijskih službenika koji bi se bavili potragom za sumnjivim i nestalim osobama. Te je djelatnike potrebno educirati temeljem programa Policijske akademije koji bi ušao u redovnu policijsku obuku. Potrebno je propisati standardni operativni postupak koji bi se temeljio na nekoliko načela:

Načelo detaljne provjere. Odmah nakon prijave nestanka osobe, potrebno je ODMAH neodgodivo provesti sve provjere o noj:

- prikupljanja obavijesti od bliskih osoba,
- pregleda prostora u kojem je stanovala i radila nestala osoba,
- obavljanja provjera na mjestu zadnjeg viđenja te osobe,
- provjera navika i obveza, najave odlaska ili samoubojstva (oproštajna pisma),
- provjera ranijih sukoba ili prijetnji, čudnog neuobičajenog ponašanja, povezanost s krim-miljeom, dugovanja ili potraživanja, presuda, bolesti, raniji odlasci ili bježanja,
- izrade hodograma mogućih pravaca kretanja i pretrage terena po tim pravcima i ostale mjere.

Načelo procjene ozbiljnosti prijave o nestanku osobe. Nakon prvih prikupljenih informacija i spoznaja treba donijeti preliminarnu procjenu ozbiljnosti nestanka. Procjena se treba temeljiti na odgovoru

na ključno pitanje: Bi li ta osoba otišla samostalno ili postoje elementi koji upućuju na prisilu? Sukladno toj procjeni ovisi poduzimanje daljnjih mjera (hodogram, pretraga pravaca i prostora, međunarodna potraga i suradnja) te angažiranje specijalističkih policijskih službenika (kojih trenutno nema), kao i drugih službi - specijalne i interventne policije, ekipe za očevide, HGSS-a, socijalne skrbi i dr.

Načelo hitnosti. Ako se trag igdje brzo "hladi", onda je to kod nestanka osoba. Već nakon 24 sata možemo smatrati da je trag nestale osobe "izbrisan" za više od 70 posto. Zato je, sa stajališta kriminalistike, apsolutno neopravdana bilo kakva odgoda prijavljivanja nestanka. Odmah po prijavi nestanka treba prikupiti osnovne informacije o nestaloj osobi i poznatim okolnostima nestanka, te odmah donijeti preliminarnu procjenu ozbiljnosti nestanka. Ako je visoka vjerojatnost o nestanku povezana s prisilom, valja odmah poduzeti ranije navedene mjere traganja. Ako je ta vjerojatnost niska, treba poduzeti dodatne provjere radi potpunog razrješavanja dvojbe je li riječ o sumnjivom ili dobrovoljnom nestanku.

Načelo ustrajnosti i sustavnosti potrage. Kada bi postajale specijalizirane organizacijske policijske jedinice i policijski službenici čiji bi isključivi posao bio pronalazak sumnjivih i nestalih osoba, tada sigurno ne bi dolazilo do opadanja intenziteta potrage. Također, potrage bi se tad vodile stručno, sustavno i kontinuirano.

na slobodi duže vrijeme nalazi velik broj sumnjivih osoba koje uglavnom nastavljaju sa svojim kriminalnim djelatnostima.

Kod međunarodnih tjeratica situacija je još gora jer se uglavnom samo utvrđuje da je riječ o hrvatskom građaninu te da ga se ne može izručiti. Staro je pravilo kaznenog prava "Ili izruči ili sud". Dakle, umjesto da se zatraže dokazi o počinjenju kaznenog djela, ako se osobu s hrvatskim državljanstvom ne može izručiti, i da se u Hrvatskoj pokrene postupak istrage, često se sumnjivu osobu pušta da slobodno šeće, bez ikakvog nadzora, a ona često u Hrvatskoj čak i kriminalno djeluje.

Po dobivanju odobrenja nadležnog odjela (ovisno o vrsti kaznenog djela ili prekršaja), potraga za nekom osobom unosi se u Informacijski sustav MUP-a i od tog je časa dostupna svim policijskim službenicima u Hrvatskoj te su svi policijski službenici - kroz svoju redovnu policijsku djelatnost - dužni za tom osobom tragati. U svim policijskim postajama, na otpremi službe, policijski se službenici upoznaju s raspisanom potragom, što si oni evidentiraju, zajedno s osobnim opisom, a ako one postoje, pregledavaju i fotografije nestale osobe. Možemo reći da je od trenutka raspisivanja potrage, u roku do 48 sati većina policijskih službenika koji neposredno obavljaju policijske zadaće na terenu - upoznata s raspisanom potragom.

Svi znaju za potragu, no tko je provodi

U više od 90 posto slučajeva, traganje za osobom provodi samo kriminalistički policajac koji ima predmet u radu. Svi policajci upoznati s potragom traže tu osobu samo kroz redovnu djelatnost, tj. pronalaze je samo ako pri nekom obliku nadzora slučajno utvrde da je osoba nad kojom trenutno - zbog nekog drugog razloga - primjenjuju neku od policijskih ovlasti, ima

**Ako se trag igdje brzo "hladi",
onda je to kod nestanka pa
se već nakon 24 sata može
smatrati da je trag nestale osobe
"izbrisan" za više od 70 posto.
Sa stajališta kriminalistike
stoga je apsolutno neopravdana
bilo kakva odgoda prijavljivanja
nestanka**

i raspisanu potragu. Dugotrajno, ciljano i usmjereno traganje provodi se vrlo rijetko i to iz više razloga:

1. u policijskoj organizaciji ne postoji ustrojstveni oblik koji bi se bavio isključivo potragama,
2. ne postoje stručni policijski službenici koji bi se bavili isključivo potragama,
3. cjelokupan policijski sastav rijetko obnavlja znanja o raspisanim potragama i ustraje na traženju osoba,
4. nema propisanih standardnih operativnih postupka traganja.

Samo je u jednoj policijskoj upravi formiran Odsjek za ciljano traganje, ali samo za osobama za kojima je raspisana potraga zbog osnova sumnje za počinjenje težih,

Ciljano i usmjereno traganje za nestalima najčešće se poduzima samo pod pritiskom javnosti ili obitelji, a rjeđe po procjeni policijskog rukovoditelja

serijskih ili organiziranih kaznenih djela. Ciljano i usmjereno traganje za nestalim osobama najčešće se poduzima samo pod pritiskom javnosti ili obitelji, a rjeđe po procjeni policijskog rukovoditelja, što ovisi o svakom rukovoditelju posebno, čime su onda i procjene vrlo različite. Policijska akademija ne provodi nikakav oblik edukacije glede načina traganja za osobama, tako da u policiji i nema specijaliziranih osoba na tom području kriminalističke djelatnosti. Sva znanja stečena u praksi prenose se - usmenim putem. Neka predavanja inozemnih stručnjaka (npr. Amerikanaca) u policijsku edukaciju nikad nisu implementirana. Edukacija nema svoje temelje i zato što ne postoje propisani standardni postupci koji se moraju poduzeti nakon prijave nestanka osobe ili raspisivanja potrage za sumnjivom osobom. Na Policijskoj akademiji ni u obuci za policajce ni u obuci za kriminaliste nema kolegija koji bi obrađivao temu ciljane i usmjerene potrage za osobama.

Još je 2005. godine u Ravnateljstvu policije rađen prijedlog formiranja policijskog ustrojstvenog oblika i specijaliziranja (edukacije) policijskih službenika koji bi se po policijskim upravama bavili traganjima za osobama. Međutim, tadašnji je ravnatelj policije to odbio kao nepotrebno, prikazavši time potpuno nerazu-

mijevanje problematike pa je takvo stanje ostalo sve do danas, a što je u kasnijim slučajevima rezultiralo nizom propusta.

Sva neuređenost sustava potražne djelatnosti najbolje se mogla vidjeti kod potrage za Antonijom Bilić. Tijekom toga se slučaj MUP ipak malo trgnuo iz letargije i ubrzo uveo Nacionalnu evidenciju nestalih osoba – Neno. Ipak, ona apsolutno nije ništa novo jer je na Informacijskom sustavu MUP-a postajala odavno, samo što je

Policijska akademija morala bi uvesti oblik edukacije glede načina traganja za osobama, jer trenutno u policiji nema specijaliziranih osoba za tu kriminalističku djelatnost, a sva znanja stečena u praksi prenose se usmenim putem

sad i javno objavljena. Ali neće "evidencija" tragati za ljudima, već bi to trebali činiti policijski službenici formirani u policijskim jedinicama. Osim toga, to nije posao niti građana koji će možda u rijetkom slučaju čak i prepoznati neku osobu čiji je nestanak objavljen na Internetu i to dojaviti policiji. Umjesto formiranja stotina neoperativnih odjela, ureda ministra

i raznih ravnatelja, bilo bi učinkovitije i za hrvatske građane sigurnosno smiselnija uspostava operativnog tijela traganja za osobama.

Ako traganje za nekom osobom na početku potrage i jest intenzivno, to s protekom vremena popušta, prije svega zbog gubitka motivacije policijskih službenika. Kod predmeta kod kojih i nije poduzeta usmjerena potraga, sve ostaje na slučajnom pronalasku osoba pri redovitim policijskim zadaćama ili pronalasku tijela nestale osobe. Kod čitavog se policijskog sastava rijetko inicira opetovana usmjerena potraga.

Kako je prikazano u ovome članku, uspješnost potrage za sumnjivim i nestalim osobama ovisi isključivo o reorganizaciji operativnog i edukacijskog policijskog sustava potražne djelatnosti, što je nužno žurno provesti kako više ne bi dolazilo do daljnjih policijskih propusta na štetu opće sigurnosti u slučaju potrage za sumnjivim osobama, te na štetu žrtava kod nasilnih nestanaka. ■